

Відповідно до вищезазначених компонентів, критеріїв та показників підготовленості майбутніх учителів музики до співацької інноваційної діяльності були розроблені рівні її сформованості, в яких перш за враховувалась базова – до вузівська музично-педагогічна підготовка студентів (музично-педагогічні училища, музично-педагогічні коледжі, музичні училища, семирічні музичні школи тощо). У процесі діагностувальної роботи ми використовували анкетування (студентів і вчителів), експрес-інтерв'ю учителів музики, керівників гуртків музично-естетичного циклу; обробляли результати анкетування учнів загальноосвітніх шкіл та їх батьків, а також проводили тестування студентів-музикантів. Також нами були розроблені опитувальники: «Чому я хочу стати вчителем музики?», «Моє відношення до спільної співацької діяльності» тощо. У процесі констатувального експерименту ми використовували «Тест на мотиваційне забезпечення готовності майбутнього вчителя музики до співацької діяльності», авторську модифікацію «Тесту на виявлення рівня сформованості вольових якостей особистості» та ін.

У висновках доцільно зазначити, що діагностувальна робота з визначення рівня співацької підготовленості студентів до продуктивної діяльності зі школярами дає змогу визначити специфічність співацької інноваційної підготовки майбутніх учителів музики, яка включає великий комплекс теоретичних і практичних знань, навичок, умінь з багатьох музично-педагогічних, музично-психологічних, музично-виконавських предметів, наявність у студентів вокальних здібностей і навичок самостійного наукового пізнання об'єктів музичної культури різних жанрів і стилів, сформованості власної прогресивної позиції вчителя-новатора в галузі музичного мистецтва.

Література

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. посібник / Н.Є. Мойсеюк. – К.: ВПАТ «КДНК», 2001. – 608 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька / О.П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.

УДК 378.637:016

Сунь Лінян

МЕТОДИКА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО НАВЧАННЯ

Стаття розкриває методичні основи самовдосконалення майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання. Розкриті характерні особливості підготовки студентів до співацької діяльності. Виокремлені суб'єктивні та об'єктивні фактори вокального мистецтва, розглянута їх взаємодія.

Ключові слова: самовдосконалення, вокальне мистецтво, взаємодія, суб'єктивні й об'єктивні фактори, студенти інститутів мистецтв.

The article reveals the self-methodical bases of future music teachers in the process of professional training. The central figure in this system appears highly qualified teacher of the new generation, which has a high level of culture and education. Disclosed characteristics prepare students for singers activity. Creativity in singing is joined in two concepts - a singer and a man with a decorated socio-cultural environment and skills, creative thinking and a sense of beauty. This creates a kind of symbiosis interpretative features of every executable work, the specific interpretation of music every creative person. Singling out the subjective and objective factors of vocal art, considered their interaction. The objective factors are poetic and musical material. This material is within his artistic identity, the singer makes a significant emotional and experiencing the fact of his own biography – and this is a subjective factor. In preparing future teachers of music for the singers need to educate him and skills of interpretation of musical composition, image creation, emotional state.

Keywords: *self-improvement, vocal, interaction, subjective and objective factors, students of the Institute of Arts.*

Сучасний етап вищої освіти в найбільш розвинених країнах характеризується відкритістю для обміну освітньою інформацією, необхідною для кожної держави в загальному контексті євроінтеграції та модернізації системи професійної освіти і наукових знань. Центральною фігурою в цій системі виступає висококваліфікований вчитель нової генерації, що володіє високим рівнем культури та ерудиції. Основою цього процесу є використання у педагогічній практиці кращих національних культурних традицій, які є головним соціально-економічним ресурсом і чинником розвитку кожного сучасного суспільства.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває ознайомлення з національним вокально-хоровим мистецтвом в системі професійної підготовки майбутніх учителів музики, що має оригінальні й високохудожні традиції співацького виконавства. Адже самовдосконалення майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання полягає в опануванні основами співацького мистецтва, що передбачає стимулювання інтересу студентів до вокально-хорових занять, відпрацювання методів і прийомів співацької роботи з поступовим ускладненням репертуару тощо.

Однією з головних рис культури співацького виконавства є створення співаком образу, характеру, який включає аналітичну роботу над виділенням провідних рис характеру художньо-вокального образу, оскільки саме це визначає необхідне нюансування, визначення акцентів і кульмінаційних моментів; типових та індивідуальних рис вокально-сценічного образу, усвідомлення їх значення, що дозволяє знайти потрібні способи їх творчого відтворення за допомогою відповідного тембрального звучання, фразування, звуковедення [2, 136].

Слід зазначити, що багато викладачів приходять до думки, що в співацькій творчості з'єднуються два поняття - співак і людина з оформленими в соціокультурному середовищі вміннями і навичками, образним мисленням і почуттям прекрасного. Цей своєрідний симбіоз породжує інтерпретаційні особливості кожного виконуваного твору, специфіку трактування музичних творів кожною творчою особистістю. Дослідники виділяють певні закономірності впливу вокального виконавства на особистість, зауважуючи при цьому, що мистецтво співу чуттєво реагує на проблеми сучасності та є впливовим у тій мірі, в якій одна людина впливає на іншу, і цим принципово відрізняється від будь-якого іншого виду мистецтва. Очевидно, вокальна творчість співака акумульована в процесі виконання музичного твору, що дозволяє йому безпосередньо перевтілюватися на сцені. На думку педагогів-вокалістів, самовдосконалення виконавської культури співака складається з його перевтілення, що дозволяє інтуїтивно прокласти шлях для створення в практичній діяльності яскравих зразків музичної творчості.

За своєю природою вокальна творчість багатогранно відтворює співпереживання звичайної людини і виконавця, надаючи поштовх до глибинного розуміння змісту виконуваного твору. Як зазначав К.Станіславський, «... створюючи на сцені іншу реальність, співак переживає життя героя так, як це зробив би сам персонаж в певній життєвій ситуації» [3, 168]. До того ж, виразність почуттів, тембрового палітра, превалювання міміки і жестів, характерні для вокального виконавства - все це фактори, які характеризують самотність співацького мистецтва. Дослідник вокальної творчості Н.Гребенюк відзначає той факт, що «... виразність почуттів притаманна, як правило, кожній людині, у співаків вона знаходиться немов під збільшувальним склом, з додаванням специфічних нюансів музичності. У вокалістів почуття відкриті, позбавлені подробиць, властивих емоційних реакцій, і в той же час вони зберігають життєву правдивість ... » [1, 159].

Характеристика вокальної творчості не може не включати в себе стилеві характеристики виконуваного музичного твору. Засоби співацької виразності повинні бути досконалими (нюансування, інтонація, тембральні знахідки, фразування тощо), без яких неможливо досягти взаєморозуміння, викликати в уяві слухача такий художній образ, і таким чином продовжити життя свого героя, передати його думки, потреби і переживання. На думку багатьох дослідників, співак відбирає зі свого життєвого досвіду ті навички, спогади,

образи, що, на його думку, притаманні виконуваному вокальному твору. У таких творчих актах народжується ще одна особливість вокального виконання, а саме творче єднання з авторами твору. При цьому творчий акт ріднить співака з композитором, поетом, диригентом і оркестром. У цьому процесі всі виконавці, під специфічної провідною роллю співака, створюють вокально-поетичні образи театральної дії, надаючи йому глибину і художню масштабність.

Джерело вокального мистецтва становить взаємодія суб'єктивних і об'єктивних факторів. До об'єктивних факторів належать поетичний і нотний матеріал. Цей матеріал, в межах своєї творчої індивідуальності, співак робить емоційно значущим і переживає як факт власної біографії - а це вже є суб'єктивним фактором. Однією з головних рис вокального виконавства є створення співаком образу, характеру, який включає його аналітичну роботу над виділенням провідних рис характеру вокально-сценічного образу, оскільки вони визначають місце необхідного нюансування, ділення акцентів, момент кульмінації; типових та індивідуальних рис створення вокально-сценічного образу тощо.

У процесі підготовки майбутнього вчителя музики до співацької діяльності необхідно виховати в нього вміння та навички інтерпретації музичного твору, створення образу, емоційного стану. Персоніфікація інтерпретації музичних творів необхідна для передачі задуму композитора і, для створення музичного шедевра. Враховуючи це, вокальна інтерпретація - це акт активного співпереживання, можливість пропустити почуття інших крізь власне серце, відстоювати певну життєву позицію, володіти своїм голосом та рівнем виконання певних співацьких завдань. Отже, чим яскравіше фігура співака, тобто індивідуальність з її спрямованістю, життєвим і професійним досвідом, тим впевненіше почуватися він на сцені, тим самостійніше і оригінальніше буде його творча діяльність [1, 163].

Таким чином, лише в самому собі співак неординарний, лише своєю особистістю він може сказати щось нове у вокально-виконавському мистецтві. Його внутрішнє життя, взаємини з людьми, ставлення до власної професії, моральні та культурні цінності - все це є джерелом і змістом життя на сцені в образі іншої людини. Часто педагоги співацької школи відзначають наступну характеристику вокального виконавства, яка прямо пропорційно пов'язана з обдарованістю співака. Однозначно, чим більш талановита особистість, тим більш зрозумілими для слухача будуть ті вокально-сценічні образи, які народжуються у вокальному виконанні.

Н.Гребенюк відзначає те, що музичний образ розвивається лише в дії. Тому образ у вокально-виконавському мистецтві - це виразна дія. Тут, як у математиці, діє закон необхідного і достатнього. Там, де засобами акторського мистецтва створюється вокально-виконавський образ, завжди існує типізація - художнє узагальнення, а тому і перебудова особистості співака, розширення її можливостей. «Особистість існує і виявляється під впливом потужного чинника - творчої уяви ...» [1, 164]. Вокальні та акторські здібності співака, з однієї сторони, ніби оживляють на сцені розуміння психології свого героя, а з іншої, - надають широкі можливості для створення яскравого образу в вокально-виконавській дії.

На думку багатьох китайських педагогів, творчість співака складається з перевтілення «душі та серця», які інтуїтивно прокладають шлях для здійснення у вокальній творчості задуманих художніх образів і станів. При цьому багато хто відзначає, що процес вивчення вокального твору передбачає відповідні тимчасові зміни в особистості самого співака під час перебування на репетиції або виставі. Провідні вокальні педагоги Європи і Китаю відзначають те, що внутрішнє і зовнішнє в процесі творчості діалектично об'єднуються. Ця даність вокально-виконавської творчості визначає ще одну специфічну рису творчого співацького процесу.

Наведені ознаки вокально-виконавської творчості можуть діяти тільки на тлі розвинених технологічних прийомів вокально-виконавської творчості (яскрава особистість співака, високий рівень оволодіння ним вокально-технічними та вокально-виконавськими навичками, широта і рухливість темпераменту). Вони визначають не лише багатство

матеріалу, з якого складається вокально-виконавський образ, але і весь творчий потенціал виконавця, який забезпечує його творчу індивідуальність.

Як композитор оперує музичним звучанням та художньо-музичними образами, так виконавець надає звучання власному голосу у всіх фарбах, з використанням усіх тембральних знахідок, для повноцінної передачі всієї краси вокального і поетичного образу музичного твору. Викликаючи в емоційній пам'яті переживання, подібні переживання свого героя, він представляє дії, названі в контексті створюваного ним образу. У цьому процесі робота уяви підказує точні рухи, вокальні інтонації, нюансування, фразування, що і дозволяє розставити вірні смислові акценти, які відразу ж втілюються в створювані образи.

Для становлення самосвідомості співака має значення не стільки пасивне знайомство з вокальним мистецтвом, скільки активне залучення до вокально-виконавської творчості. У процесі цієї творчості конкретизуються мотиви самовираження і потреби пізнати істину. Спроба висловити мелодійною інтонацією і поетичним словом сприйняття навколишньої дійсності, свій душевний стан вчить бачити, відчувати, розуміти, знайти найточніші, єдино необхідні темброві відтінки, що безперечно не може не відбитися на формуванні культури жесту, смаку, вимови, міміки і думки.

У процесі вокально-виконавської діяльності співак повинен володіти своїм емоційним станом, тому що емоція на рівні вокально-художнього узагальнення повинна бути соціально значущою, тобто «розумною емоцією» [1, 158]. Саме на цьому етапі співак повинен показати роль чуттєвих даних - музичного та вокального слуху, здатності розрізняти темброві фарби свого голосу, які надають особливу виразність і мовну достовірність художньо-вокальним образам. Сенсорна організація цього процесу залежить не лише від типу нервової системи, а й від відповідної діяльності, яка розвиває особистісні дані й дозволяє створити специфічні особливості бачення світу. Поступово, у міру входження в процес співацької виконавської діяльності, художньо-естетична свідомість співака виділяється як самостійна одиниця. З такої позиції розгляд музичного твору як художньо-естетичного феномена перетворюється, таким чином, не лише в сферу прояву і формування ціннісної самосвідомості співака, але й комплексного розвитку його творчих здібностей.

Ця етапність в процесі трактування музичного твору визначається тією концепцією, або ключовою ідеєю, якою керується виконавець. Усі ключові ідеї можна розглядати як аналог надзавдання сценічної дії в системі, запропонованій К.Станіславським. Вчений підкреслював, що надзавдання повинно не лише відповідати задуму автора, а й знаходити живий відгук у артиста. Сухе, зверхнє надзавдання не потрібно, воно має бути глибоким усвідомленням, рефлексивним, необхідним, народженим цікавою думкою, емоційно привабливим - таким, що напружує волю, пробуджує творчу уяву і викликає безпосереднє переживання вокальної партії чи окремого музичного твору. Тому надзавдання необхідно «шукати не лише в ролі, а й у душі самого артиста» [3, 334-335]. Вокаліст повинен прагнути до ефективного виконання надзавдання і за можливістю сам його знаходити. Якщо ж воно поставлено кимось іншим (педагогом, концертмейстером, режисером, диригентом), тоді необхідно пропустити надзавдання крізь себе і емоційно захопитися ним від свого власного почуття. Іншими словами - необхідно вміти зробити кожне надзавдання своїм особистісним.

Історія музичного мистецтва не знає настільки досконало розроблено метод втілення виконавцем своїх творчих задумів, як це ми бачимо в драматичному мистецтві. Але використання схожих прийомів роботи зустрічається у викладацькій практиці багатьох співаків і педагогів різних країн світу. Для цього необхідно постійно підтримувати і стимулювати інтерес студентів до вокально-хорових занять, скрупульозно відпрацьовувати методи і прийоми співацької роботи, розширювати вокальний діапазон, поступово ускладнювати репертуар тощо. У процесі вокальної роботи слід постійно пробуджувати інтерес у майбутніх учителів музики до співацької діяльності, робити детальну анотацію музичних творів (при цьому приділяючи особливу увагу таким аспектам цієї роботи, як: специфічним особливостям музично-художньої концепції твору, авторам музики і тексту, епосі створення твору, методам і прийомам оволодіння вокальною майстерністю), концентрувати увагу студентів на художньо-образне виконання музичних творів.

У висновках необхідно зазначити, що покращення суто професійно-вокальної, а також педагогічної освіти майбутнього вчителя музики неможливо без постійного самовдосконалення. Проблема самоосвіти в вокально-педагогічній діяльності, в свою чергу, пов'язана з високим рівнем професійних інтересів і потребою постійного творчого дорослішання, яке досягається інтенсивною пізнавальною роботою. Лише за цієї умови первинні звички переростають в життєву потребу і визначають творчу придатність фахівця не тільки у вокально-педагогічній діяльності, а й у науковому пошуку. Професійна підготовка викладача-вокаліста вимагає насамперед самостійності, інтелектуальної активності, яка не тільки допомагає в оволодінні необхідними навичками, але й обумовлює творчий потенціал, прагнення до нових знань в подальшій практичній діяльності - як вокально-педагогічній, так і вокально-виконавській. Система удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики ґрунтується на тісному взаємозв'язку вокальних та теоретичних знань, умінь і навичок, основ виконавської творчості в поєднанні з закономірностями вокально-педагогічної діяльності.

Література

1. Гребенюк Н.Є. Особистісно орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака / Н.Є. Гребенюк // Музичне виконавство: наук. вісник Нац. муз. акад. України імені П.І. Чайковського, – К.: НМАУ, 2000. – Вип. 14, кн. 6. – С.156-165.
2. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія / Алла Володимирівна Козир – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 380 с.
3. Станиславский К.С. Работа актера над собой / Константин Сергеевич Станиславский. – М.: Искусство, 1985. – Ч. I.: Работа актера над собой в творческом процессе переживания. – 1985. – 472 с.

УДК 378.016:781

Чень Бо

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО ВИКОНАВСЬКО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Статтю присвячено дослідженню готовності майбутніх учителів музики до виконавсько-інтерпретаційної діяльності у процесі музично-інструментального навчання. Розглядаються провідні напрями реалізації можливостей виконавсько-інтерпретаційної діяльності як дієвого і творчо спрямованого аспекту підвищення фахової компетентності майбутнього викладача мистецьких дисциплін. На думку автора, методичні аспекти вирішення даної проблеми необхідно спрямувати на віднаходження студентом особистісно значущих смислів у змісті інтерпретованого музичного твору.

Ключові слова: *готовність, виконавсько-інтерпретаційна діяльність, особистісно значущі смисли, методичні аспекти.*

The article is devoted to the study of readiness of future teachers of music to performance and interpretation activities. Deals with the leading directions of realization of the possibilities of performance and interpretation activities as an effective and creatively directed to improve the professional competence of future teacher of music. Methodological aspects of this problem are directed on formation of skills of a student to find personality-relevant meanings in the content-art-interpretation of a musical work. Interpretation of music education has always been a subject of special attention of teachers-musicians. In its development, it was in direct proportion to the development of music in his stylistic changes and new approaches to the performing-interpretative activities. Author proposed methodic aspects solutions this problem with a view to development personality creative position students.